

лошено пріоритетним напрямом української зовнішньої політики та спрямоване на приведення у відповідність правової системи України до *acquis communautaire*. У Програмі йдеться про те, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Отже, для вдосконалення судової системи України, ефективного відновлення та захисту порушених прав громадян, важливо якісно реалізувати застосування судами України практики Європейського суду з прав людини при ухваленні рішень, а також європейська інтеграція України повинна передбачати сприйняття та застосування на рівні реформаційних змін системи судоустрою прецедентної практики Суду ЄС з метою становлення України як правової держави з високим рівнем захисту у ній прав та свобод людини і громадянина та формування якісно іншого розуміння та застосування права.

1. Семків В.В. Адаптація законодавства про судоустрій і статус суддів до європейських стандартів на основі аналізу застосування практики ЄСПЛ. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: збірник наукових статей. 2017. Вип. 45. С. 130 - 142.

2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року N 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 29, ст.367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. №40.

**Григорян Аріанна Мгерівна**  
студентка юридичного факультету

*Науковий керівник – к.ю.н., доц. Ярошевська Т.В.*

*(Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ)*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Доказування – це основний спосіб пізнання фактичних обставин справи, підтвердження вимог та заперечень сторін та інших обставин, важливих для правильного вирішення справи.

Актуальність теми обумовлена тим, що судові докази, як важлива складова правосуддя, відіграють провідну роль в системі цивільного процесуального права. Належна характеристика їх правової природи, змісту та взаємодії один з одним продемонструє їх функціональну спрямованість і визначить роль суб'єктів доказування в доказовому процесі. Оскільки ці правила регулюють порядок встановлення обставин цивільної справи, їх ігнорування призведе до неправильних висновків суду щодо встановлення юридичного факту, що, в свою чергу, призведе до неправильного вирішення цивільної справи. Тому знання загальних правил процесу докази важливо не тільки з теоретичної, але і з практичної точки зору.

Цивільне процесуальне доказування – це розумова та процесуальна діяльність суду й інших учасників цивільного процесу, що спрямована на встановлення істини у конкретній справі і вирішення спору між сторонами [1, с. 133]. Доказова діяльність кожного з суб'єктів має свою специфіку, яка залежить від характеру їх зацікавленості у вирішенні справи, цілей участі в процесі і виконуваних процесуальних функцій, процесуального стану.

Перш за все, слід зазначити, що докази мають чітку правову регламентацію, яка проявляється в поєднанні процесуальних і матеріальних джерел. Процесуальне право встановлює загальні положення про докази і порядок їх доведення: визначає права і обов'язки учасників доказування, встановлює вимоги до доказів, визначає послідовність і зміст процесуальних дій. Зокрема, в доказовій діяльності відтворюються положення принципів цивільного процесуального права: рівність осіб, що беруть участь у справі, перед законом і судом (ст. 6 ЦПК), змагальність сторін (ст. 12 ЦПК), диспозитивність цивільного судочинства (ст. 13 ЦПК), мова цивільного судочинства (стаття 9 ЦПК), інші принципи цивільного процесуального права. Також суду надається можливість у виняткових випадках збирати

докази за власною ініціативою (ч. 7 ст. 81 ЦПК), зокрема:

1) право суду збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена (ч. 2 ст. 13 ЦПК);

2) право суду витребувати з власної ініціативи докази, коли він має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів (ч. 7 ст. 81 ЦПК) [2].

Нормативне врегулювання як обов'язкова ознака судових доказів не викликає дискусій в юриспруденції, проте при визначенні поняття докази цей аспект враховується не всіма науковцями.

На сьогодні актуальною завжди залишається дискусія щодо розуміння подання доказів як права або обов'язку сторін. Окремі науковці вказують на те, що доказування для сторін виступає одночасно правом та обов'язком [3, с. 56-57].

Так, В. П. Феннич пише, що про доказування можна говорити як про право, і як про обов'язок. Право доказування – це можливість надання доказів, участі в їх дослідженні, попередній оцінці, що гарантована сукупністю процесуальних норм й особисто реалізується самими зацікавленими особами й у відповідності зі своїми процесуальними інтересами та вибором міри поведінки. Право реалізується з волі самих уповноважених осіб. Обов'язок доказування, на відміну від права, полягає в необхідності здійснення комплексу дій з доказування, який визначається не вибором або за розсудом суб'єкта доказування, а можливістю настання несприятливих наслідків у разі їх невиконання або іншими мірами впливу, наприклад, відмовою суду визнати існуючим факт, який підтверджує сторона, у випадку невиконання обов'язку з його доказування [4, с. 99].

С. С. Бичкова, аналізуючи закріпленій у ч. 2 ст. 27 ЦПК України обов'язок осіб, які беруть участь у справі, подавати докази, вважає, що тут мова йде про право, а не обов'язок доказування, оскільки даний обов'язок стосується не факту, а часу подання доказів [5, с. 87].

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що розуміння подання доказів як права або обов'язку сторін є спірним питанням між науковцями.

Ключовим атрибутом процесу доказування є засоби доказування, які визначені в п. 2 ст. 76 ЦПК України, це: 1) письмові, речові та електронні докази; 2) висновки експертів; 3) показання свідків [2].

Слід зазначити, що ЦПК України значно розширює критерії, яким повинні відповідати докази. Ними є: а) належність доказів (докази повинні містити інформацію щодо предмета доказування); б) допустимість доказів (суд не бере до уваги докази, що одержані з порушенням порядку, встановленого законом); в) достовірність доказів (докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи); г) достатність доказів (докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування) [2].

Згідно із ст. 93 ЦПК України надається можливість учаснику справи поставити в першій заяві за сутністю справи, що ним подається до суду, не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи, в письмовій формі. Таке право є досить позитивною тенденцією, оскільки надає можливість проаналізувати докази протилежної сторони, здійснити зіставлення власної позиції з позицією протилежної сторони, нерідко після пізнання доказового масиву проце суального суперника друга сторона коректує власну позицію, готує додаткові обґрунтування й аргументи. Повнота судового пізнання у справі, з одного боку, дозволяє залучити необхідні докази, з іншого – виключити зайві, а суд у процесі пізнання з усіх доказів, наданих особами, які беруть участь у справі, відбирає для подальшого дослідження та обґрунтування мотивів рішення тільки ті, які мають зв'язок з фактами.

Дослідження дозволяє зробити наступні висновки про зміст поняття доказування в цивільному судочинстві: доказування - це вид судового пізнання, що поєднує розумову і практичну (процесуальну) діяльність його суб'єктів і спрямований на досягнення висновків суду у відповідність з фактами справи в їх юридичному сенсі, що здійснюються за допомогою доказів у встановленій законом процесуальній формі.

1. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник. Київ: Алерта. 2019. Ст. 506.

2. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41. Ст. 492.

3. Треушников М. К. Судебные доказательства. Москва : ОАО «Изд. дом «Городец». 2004. 272 с.

4. Феннич В. П. Цивільний процес. Конспект лекцій : навчальний посібник. Ужгород : Вид-во Закарпатського держ. ун-ту. 2005. Ст.130.

5. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження. Київ. 2011. 420 с.